

«**Центр журналістських розслідувань**» та інші). До критики також долучилися органи влади (**НАБУ, САП, БЕБ**). Свій аналіз надає і Лабораторія законодавчих ініціатив.

Аналіз змісту

Проект Закону № 12439 вносить зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України. Водночас у назві законопроекту не відображено зміни до КК України, що порушує ст. 116 Регламенту Верховної Ради України.

Надалі запропоновані зміни виділені курсивом, а після кожної з таких змін (груп змін) надається оцінка Лабораторії законодавчих ініціатив.

КК України пропонується доповнити ст. 41-1 «Дотримання офіційних позицій органів державної влади» такого змісту: *«Не є кримінальним правопорушенням діяння особи, вчинене на підставі роз'яснень, наданих уповноваженими центральними органами виконавчої влади щодо порядку застосування норм податкового законодавства, законодавства з питань митної справи та законодавства у сфері публічних закупівель».*

Цим положенням проект Закону **знищує** усталені підходи до визначення правомірності обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння. Згідно з ним **особа може уникнути кримінальної відповідальності** за ухилення від сплати податків, контрабанду, зловживання службовим становищем тощо **за наявності роз'яснення органу державного фінансового контролю** (Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної аудиторської служби України, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, Антимонопольного комітету України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, які здійснюють контроль у межах своїх повноважень), **яке може суперечити як чинному податковому, митному чи законодавству у сфері публічних закупівель, так і роз'ясненню, наданому іншим державним органом.**

Підходи до розширювального тлумачення норм права є дискусійними в теорії права. Наразі можливість тлумачення законів мають суди під час вирішення конкретних справ, а висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права (ч. 5 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Тобто будь-яке звуження (наприклад, у **справі № 415/2182/20** щодо суб'єкту злочину агресії) чи розширення (наприклад, у **справі № 453/225/19** щодо домашнього насильства) норми права має здійснюватися Верховним Судом, спираючись на судову практику. Надавати такі повноваження органам виконавчої влади — хибний крок не лише з теоретичної позиції. **Це створює можливості для зловживань, коли потрібні «роз'яснення» будуть надаватися у корупційний спосіб і стануть частиною схем обходу закону.**

Як **зазначає** Бюро економічної безпеки України: «роз'яснення уповноважених органів стають не просто доказом добросовісності в суді, а автоматичним “алібі”, що блокує саме відкриття кримінального провадження. Такі роз'яснення можна буде отримати про податкове, митне законодавство і публічні закупівлі. Це не лише створить нерівні умови для бізнесу, а й підвищить корупційні ризики».

Читайте також: **Аналіз: Що українцям пропонує Зеленський в новому законопроекті щодо повернення незалежності НАБУ і САП?**

Ключові зміни до КПК України законопроекту № 12439

• Щодо правового статусу потерпілого:

1) вдосконалюються положення, які регулюють правовий статус потерпілого у кримінальному провадженні, шляхом надання йому права отримувати письмову інформацію про сутність підозри та обвинувачення, збирати докази, а також негайно отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, постанову про початок досудового розслідування;

2) слідчому судді, судді, потерпілому надається право ініціювати проведення експертизи у кримінальному провадженні.

Правовий статус потерпілого у кримінальному провадженні дійсно не забезпечений належними гарантіями участі у кримінальному провадженні. Довгий час потерпілий залишався поза увагою системи кримінального переслідування, останнім часом зміна практики помітна хіба що у справах про воєнні злочини. Проте в інших категоріях справ досі ретрибутивний підхід превалує над потерпіло-орієнтованим. Тобто державі важливіше покарати винну особу, аніж відновити права потерпілої особи та компенсувати шкоду. Звідси беруться проблеми браку комунікації потерпілого з органами правопорядку, практики, що призводять до вторинної віктимізації тощо.

У дослідженні **«Права потерпілих від насильницьких злочинів в Україні»** у 2020 році надавався комплекс рекомендацій, які надають такі гарантії потерпілому, зокрема і можливість ініціювання експертизи перед слідчим суддею, судом. Отже, частина з рекомендацій дослідження пропонується до імплементації в КПК України проектом Закону № 12439, що є його позитивною стороною.

• Щодо майнових питань:

3) конкретизується процесуальний порядок визнання матеріального об'єкта речовим доказом, зокрема щодо строків для винесення такої постанови, уточнюється порядок

тимчасового доступу до речей і документів та їх статус, порядок виконання таких ухвал;

4) уточнюється спосіб фіксування ходу та результатів проведення обшуку шляхом доповнення положеннями, згідно з якими право безперешкодного фіксування ходу та результатів проведення обшуку за допомогою аудіо-, відеозапису надається захиснику, потерпілому, його представнику чи законному представнику всіма доступними засобами;

5) доповнюється перелік документів, які повинні бути додані до клопотання про арешт майна, зокрема документи, які підтверджують надання/відправлення копії клопотання про арешт майна підозрюваному, обвинуваченому, іншому власнику чи володільцю майна або його захиснику, законному представнику, представнику, цивільному позивачу. Дозволяється розглядати такі клопотання за відсутності сторони обвинувачення, якщо вони не прибули без поважних причин.

Арешт майна є одним з проблемних аспектів діяльності бізнесу і широко критикується як практика «тиску на бізнес». **Особливо** це відчутно у воєнний час, коли підприємства працюють в сфері оборонно-промислового комплексу, а підвищена увага до них і навіть до їхніх контрагентів нерідко завершувалася безстроковим блокуванням рахунків, що часто означає повне блокування господарської діяльності. Накладення арешту на майно є доволі простою процедурою для органів правопорядку, адже слідчі судді здебільшого задовольняють такі клопотання, а от його скасування — надзвичайно складний процес через відсутність чітких строків і бажання з боку самих органів правопорядку і прокуратури. **Встановлення граничного строку арешту коштів — до 4 місяців, з подальшим продовженням лише за вмотивованою ухвалою суду є позитивним кроком в питанні боротьбі з практикою “вічних арештів”».**

Сприятливими також є норми, відповідно до яких, якщо суд уже відмовив в арешті чи запобіжному заході, органи правопорядку не зможуть подавати ті самі клопотання знову без нових підстав (ч. 8 ст. 132 КПК України); клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів тепер має розглядатися максимум 15 днів. Якщо сторона, яка подала клопотання, не прийшла на засідання — воно залишається без розгляду (ч. 4 ст. 163, ч. 8 ст. 163 КПК України); якщо арешт майна скасовано, повернути його власнику треба не пізніше ніж за 30 днів, що сприяє припиненню практики затягування з повернення майна, наприклад, шляхом «відправки на експертизу» (ч. 5 ст. 174 КПК України, ст. 175 КПК).

Комплекс цих змін загалом має позитивний характер, проте намагання шляхом законодавчих змін до КПК України розв'язати проблеми з арештом майна, починаючи з 2017 року (закони про «Маски-шоу стоп» №1,2,3...) демонструють обмеженість таких заходів. Варто говорити також про формування належної дисциплінарної практики органів правопорядку та прокуратури, які мали б притягати до реальної відповідальності у разі встановлення таких фактів затягування, зловживання тощо.

■ Щодо заходів забезпечення:

б) удосконалюються положення щодо загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а саме: деталізується право слідчого судді, суду під час розгляду клопотання про застосування відповідних заходів забезпечення кримінального провадження за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою допитати підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта чи дослідити будь-які речі або документи, що мають значення для вирішення клопотання;

Ці законодавчі пропозиції видаються надмірними і такими, що не відповідають засадам кримінального процесу. Законопроект пропонується надати більший обсяг прав слідчому судді, суду, а саме можливості викликати свідків, експертів, розглядати речі під час ухвалення рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ч. 6 ст. 132 КПК України), наприклад, під час накладення арешту на майно. Такі повноваження виходять за межі безсторонності суду в змагальному процесі та перебувають в площині «активного» суду інквізиційної моделі, де суддя не оцінює надані йому докази (матеріали) як безсторонній арбітр, а впливає на їх обсяг, зокрема шляхом «дозапитування» матеріалів. З огляду на це такі зміни необхідно визнати негативними.

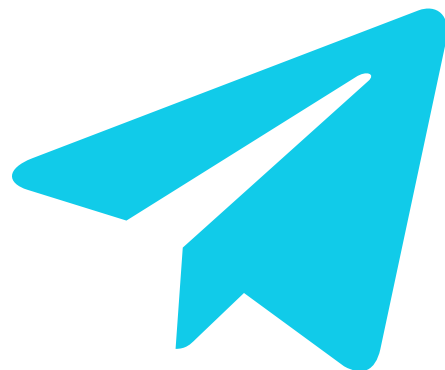
■ Щодо початку кримінального провадження:

б) заяви про вчинення кримінального правопорушення тепер мають «містити достатні дані про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення» (зміни до ст. 214, 303 КПК України).

Фактично пропонується повернення до редакції КПК України 1960 року, яка розрізняла приводи і підстави для порушення кримінальної справи (початку досудового розслідування). Ця тема довгий час обговорювалась в науковій літературі та в широких колах фахівців і отримала назву «скасування автоматичного порядку відкриття кримінального провадження».

Раніше «фільтрація» безперспективних заяв про вчинення злочину здійснювалась за рахунок інституту порушення кримінальної справи, що дозволяв за рахунок дослідчої перевірки (ст. 97 КПК 1960 року) відмовляти у порушенні кримінальної справи, якщо заява чи повідомлення не містять приводів і підстав для порушення кримінальної справи.

Значним кроком у реформі кримінального процесу стало скасування цього інституту та запровадження Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого мали вноситися всі заяви про вчинення злочину і автоматично розпочинатися кримінальні провадження щодо них (ст. 214 КПК 2012 року). Тобто слідчий, дізнавач, прокурор не мають встановлювати наявність чотирьох складових кримінального правопорушення чи шукати інформацію доказового характеру, а реєструвати заяву за фактом вчинення злочину (твердження про його вчинення).

На практиці, з одного боку, «автоматичний» порядок дозволяє уникати «приховування від обліку», адже масштаби реєстрації кримінальних проваджень за заявами потерпілих осіб значні, оскільки досі впливають на **оцінку ефективності органів правопорядку** (за кількісно-статистичною динамікою показників, які мають невинно зростати до певного моменту). Тобто потерпілі від тілесних ушкоджень, крадіжок, грабежів, шахрайств отримали більше шансів на відновлення справедливості. З іншого боку, ці норми негативно сприймаються представниками бізнесу, оскільки можливість відкрити кримінальне провадження безпідставно дозволяє вчиняти практики «тиску на бізнес».

Обидві позиції мають як сильні, так і слабкі сторони, проте загальна логіка КПК 2012 року не мала б змінюватися: якщо факт вчинення кримінального правопорушення не підтверджується, то кримінальне провадження підлягає закриттю. Це вже організаційна справа: які матеріали для цього треба, хто контролює і скільки це займає ресурсів. Більшість проблем такого характеру полягають не у кримінальній процесуальній площині, а правозастосовчій (організаційній).

З огляду на це, **законопроект пропонує незбалансовану позицію захисту бізнесу шляхом повернення до «фільтраційних» практик КПК 1960 року, від якої постраждають інші категорії кримінального процесу — потерпілі від загальнокримінальних злочинів.** Тож такі пропозиції мають негативний характер.

Читайте також: **Аналіз: Чому скандальний турбозакон суперечить одразу кільком міжнародним договорам та законодавству України**

• Щодо підслідності та реєстрації справ БЕБ:

7) встановлюється право підозрюваного, його захисника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у разі виявлення під час досудового розслідування обставин, що підтверджують порушення підслідності кримінального правопорушення, подати клопотання про зміну підслідності до прокурора вищого рівня (зміни до ст. 216 КПК України);

8) відомості про злочин, передбачений ст. 191 КПК України, можуть вноситися в ЄРДР лише керівником органу прокуратури (зміни до ст. 214 КПК України).

Підслідність кримінальних правопорушень за своїм змістом є питанням спеціалізації — за загальним правилом, всі кримінальні правопорушення розслідує поліція. А у випадках, визначених КПК України — спеціалізовані органи (СБУ, НАБУ, ДБР, БЕБ). При цьому прокурор має право змінювати підслідність за неефективністю, оскільки певному органу наразі бракує ресурсів (наприклад, БЕБ) або з міркувань наявності інших пріоритетів (СБУ щодо воєнних злочинів).

Водночас в Україні після 2012 року підслідність все більше перетворюється на винятковий механізм закріплення за конкретним органом конкретної ділянки «кримінальної процесуальної роботи», що унеможлиблює гнучкість цього механізму. Сприяють цьому і зміни щодо «виняткової підслідності» НАБУ, і особливий порядок доручення справ БЕБ винятково Генеральним прокурором (ч. 5 ст. 36 КПК України).

Для розв'язання цих проблем на концептуальному рівні Дорожня карта з питань верховенства права (основний євроінтеграційний документ у цій сфері) передбачає ухвалення в IV кварталі 2027 року змін до КПК України щодо вдосконалення інституту підслідності, у якому буде передбачено: чітке розмежування підслідності органів досудового розслідування; чітка процедура передачі кримінальних проваджень від органу досудового розслідування до іншого; запровадження відповідальності прокурорів за порушення підслідності тощо. Аналогічні положення містить План заходів до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку на 2023-2027 роки, затверджений у 2024 році.

Отже, замість того, щоб працювати спільно з Урядом над комплексним вирішенням проблеми підслідності, народні депутати пропонують часткове вирішення проблеми у вигляді подання клопотання про зміну підслідності. При цьому підстави вважати, що підслідність порушена, не завжди можуть бути обґрунтованими за браком інформації, зокрема наявності інформації про постанову щодо зміни підслідності, підстави для цього тощо. Ефективність цього інструменту для вирішення загальної проблеми мінімальна. У будь-якому випадку проблема підслідності потребує комплексного вирішення.

У продовження ідеї «коригування підслідності» пропонується надати винятково керівнику органу прокуратури можливість реєструвати злочини, передбачені ст. 191 КК України (кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, вчинені службовими особами юридичної особи — суб'єкта господарювання). При цьому окрім суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків (підслідність НАБУ). Тобто ця норма стосується винятково підслідності БЕБ.

Конституція України (ст. 131-1) визначає прокурора як безпосереднього організатора та процесуального керівника досудового розслідування. Прокурор відповідальний за стратегію розслідування, ухвалює ключові рішення в кримінальному провадженні (повідомлення про підозру, звернення до слідчого судді з питанням застосування заходів забезпечення, скерування обвинувального акту до суду). Оскільки саме прокурору в суді здійснювати публічне обвинувачення. На відміну від «пасивної» моделі прокурора, який лише наглядає за законністю, що мала місце в КПК 1960 року, чинний КПК передбачає наявність прокурора «від початку і до кінця розслідування».

З огляду на це варто зауважити, що безвідносно до питання, хто вносить відомості в ЄРДР, у справах БЕБ надалі призначатиме прокурора (групу прокурорів) керівник органу прокуратури. Тобто ситуації, за якої слідчі самостійно внесли відомості в ЄРДР і розслідують справу, бути не може, адже з самого початку необхідно взаємодіяти з прокурором. Тим паче для ухвалення будь-яких процесуальних рішень, що впливають на права і свободи суб'єкта кримінального переслідування.

НОВИНИ ПАРТНЕРІВ

РЕКЛАМА

Таким чином запропонована норма, з одного боку, відповідає концептуальним засадам КПК України, хоча незрозуміло, чому вона встановлена винятково для проваджень БЕБ за ст. 191 КК України. На цю непослідовність слушно **вказує** і саме Бюро. Водночас особливий порядок реєстрації передбачений лише для спеціальних суб'єктів (ст. 481 КПК України), наприклад, народних депутатів. Саме тому варто говорити про комплексне розв'язання питання підслідності та відносин органу досудового розслідування і прокуратури, адже такі зміни видаються вибірковими і такими, що мають приховану мету.

Читайте також: **Чому нам не можна втратити НАБУ та САП**

Прихованою метою може бути «додатковий контроль» за провадженнями БЕБ. З одного боку, ніби це має захистити бізнес від зловживань з боку БЕБ, з іншого — якщо матеріали спочатку побачить прокурор, то у випадку недовіри до прокурора і ситуації, де детективи БЕБ мають діяти оперативно, це може мати шкоду для провадження. Ці та інші ситуації, які можна змоделювати, виходять за межі процесуального закону. Запобігання таким порушенням має відбуватися на рівні дисциплінарної відповідальності, антикорупційних обмежень, професійної етики та застосуванням механізмів внутрішнього контролю.

З огляду це, вважаємо, що **такі зміни до ст. 214 КПК України можуть негативно позначитися на самостійності БЕБ, а отже — і на його ефективності.** Понад те, прокурор, який здійснює процесуальне керівництво у справах БЕБ, і так має всі контрольні повноваження щодо провадження, адже з'являється в ньому одразу після внесення відомостей в ЄРДР. У чому полягає прихована мета надання прокурору таких повноважень — можна лише здогадуватися. Отже, такі зміни є негативними.

▪ Щодо обшуку:

9) підстави для невідкладного обшуку (ч. 3 ст. 233 КПК України) звужуються. Невідкладний обшук можливий лише у разі безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділом I (ст. 109, 110, 111, 112-114-1), розділом II (ст. 115), розділом VII (ст. 201), розділом IX (ст. 257, 258, 260, 265-1, 269), розділом XIII (ст. 305, 307), розділом XIV (ст. 328-332-2), розділом XV (ст. 345-347, 348-350), розділом XVII (ст. 368) КК України;

10) клопотання про легалізацію результатів невідкладного обшуку подається невідкладно, але не пізніше 72 годин (раніше — просто «невідкладно»). Клопотання розглядається слідчим суддею за участю власника майна, тимчасово вилученого в ході такого обшуку, власника житла чи іншого володіння особи, в якому було проведено такий обшук, або їхніх представників.

Запропоновані зміни в цій частині законопроекту здебільшого можна оцінити позитивно. Тим паче ним пропонується виконати рішення ЄСПЛ у справі **«Корнієць та інші проти України»** (липень 2025). Проте викликає занепокоєння вилучення такої конституційної підстави, як «врятування майна» (ст. 30 Конституції України), під якою відповідно до позиції Верховного Суду розуміються **речові докази**. Якщо раніше невідкладний обшук можна було проводити у випадках, пов'язаних із 1) врятуванням життя людей та майна чи 2) з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У разі ж ухвалення проєкту Закону така підстава, як «врятування майна», вилучається.

Таке звуження видається зайвим з огляду на те, що зловживання цієї підставою мали б бути нейтралізовані легалізацією результатів обшуку слідчим суддею, тим паче у разі ухвалення законопроекту, за участі особи (осіб) стосовно майна яких проводився обшук чи їх представниками. Проте **у певних провадженнях, де наявна інформація саме про загрозу знищення речових доказів, наприклад, у справах НАБУ, таке звуження підстав може створити суттєві проблеми і призвести до неефективного розслідування.** До того ж унеможливується проведення невідкладного обшуку у справах щодо пропозиції, обіцянки або надання хабаря чи зловживання впливом без відповідної ухвали слідчого судді.

У будь-якому випадку проблема невідкладних обшуків потребує **комплексних змін** не лише процесуального характеру, а й інституційного та правозастосовного.

▪ Ознайомлення з матеріалами:

11) деталізується порядок ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Доповнюється перелік рішень, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, зокрема рішення слідчого, дізнавача, прокурора про відмову у задоволенні клопотання про ознайомлення з матеріалами досудового розслідування в порядку ст. 221 КПК.

Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування є важливим етапом кримінального провадження, адже без нього неможливо повноцінно сформулювати позицію захисту в змагальному процесі. Тим паче на етапі досудового розслідування можливе часткове розкриття матеріалів провадження (до його завершення). **Удосконалення цих проблем, з огляду на практику досудового розслідування, є важливим кроком для підвищення гарантій бізнесу у кримінальному провадженні, що є метою законодавчої ініціативи. Такі зміни мають позитивний характер.**

Загальна оцінка

Проект Закону № 12439 був консолідованою позицією бізнес-спільнот, адвокатів, фахівців у сфері кримінальної юстиції щодо розв'язання нормативних проблем у кримінальних провадженнях щодо бізнесу. Його було розроблено на виконання Рішення РНБО від січня 2024 року за результатом комплексного обговорення проблем з незаконним «тиском» на бізнес Радою з питань підтримки підприємництва при

Президентів України. Редакція проекту Закону № 12439, ухвалена в першому читанні у лютому 2025 року цілком досягає задекларованої мети захисту бізнесу, хоча і не позбавлена вад.

Натомість до другого читання було внесено основні негативні зміни — 1) надання органам виконавчої влади можливості визначати у певних справах, що є кримінальним правопорушенням, а що ні (шляхом надання роз'яснень) та 2) звуження самостійності Бюро економічної безпеки України у кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 191 КК України, віднесених до його підслідності.

Таким чином була застосована тактика, доволі поширена у Парламенті останнім часом, — пропонувати на розгляд значні за обсягом законопроекти, що містять бажані норми для окремих груп суспільства. У цьому випадку законопроект містить значну кількість бажаних позитивних змін для бізнес-середовища, до яких додано контраверсійні норми щодо БЕБ, відкриття кримінального провадження, безсторонності слідчого судді, суду, надання органам виконавчої влади повноважень з тлумачення норм права, звуження підстав для невідкладного обшуку у випадку необхідності врятування майна, що підважує ефективність антикорупційних проваджень тощо.

З огляду на це законопроект не може бути ухвалений в другому читанні в такій редакції та потребує суттєвого доопрацювання. Насамперед вилучення негативних поправок, внесених до другого читання, а також коригування редакції окремих норм законодавчої ініціативи, підтриманих Верховною Радою України у першому читанні, для уникнення розбалансування кримінального процесу.

Джерело: [ЛЗІ](#)

Читайте також:

- **Нардеп ОПЗЖ Мамка (очевидний агент ФСБ) намагається поховати справу "Роттердам+" - ЦПК**
- **Суркіс, Львовчкін, Мамка, Мамоян: список нардепів - ворогів народу України, які не підтримали заборону РПЦ**
- **200 тисяч гривень пенсії для прокурорів з кишень простих українців**
- **Хто сумує за зрадником Портновим? Офіс Президента, Бужанський, Петров та інші**
- **Вата в Раді. Фанат СРСР та борець із декомунізацією "слуга (чийого?) народу" Бужанський**
- **Дубінський, Бужанський та Гетманцев поширювали дописи проросійських каналів у Telegram - Рух ЧЕСНО**
- **Ветеран Олег Симороз: Зеленський має вибачитися перед народом**
- **І за ними прийдуть. Хто і як реалізував спецоперацію по знищенню НАБУ і САП**

[Share 2](#)

Читайте «Аргумент» в [Facebook](#) и [Twitter](#)

Если вы заметили ошибку, выделите ее мышкой и нажмите **Ctrl+Enter**.

Коментарі

ВІДЕО

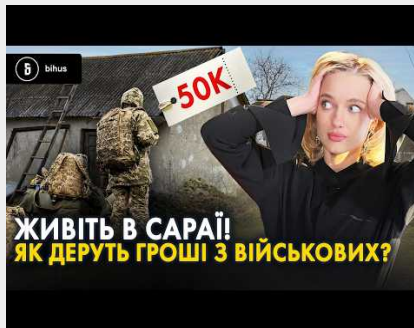
Про що не можна було жартувати в СРСР

HEAVY SHOT, VAMPIRE, NEMESIS: як «Баба Яга» б'є ок*пантів

Воюєш? Плати більше! 50к за оренду і космічні комісії: як виглядає ринок житла на фронті?

[Головна](#) [Про сайт](#) [Опитування](#)

© 2011 «АРГУМЕНТ»

Републікація матеріалів: для інтернет-видань обов'язковим є пряме гіперпосилання, для друкованих видань – за запитом через електронну пошту. **Посилання або гіперпосилання повинні бути розташовані при використанні тексту - на початку використовуваної інформації, при використанні графічної інформації - безпосередньо під об'єктом запозичення.** При републікації в електронних виданнях у кожному разі використання вставляти гіперпосилання на головну сторінку сайту [argumentua.com](#) та на сторінку розміщення відповідного матеріалу. За будь-якого використання матеріалів не допускається зміна оригінального тексту. Скорочення або перекомпонування частин матеріалу допускається, але тільки в тій мірі, якою це не призводить до спотворення його сенсу. Редакція не несе відповідальності за достовірність рекламних оголошень, розміщених на сайті, а також за вміст веб-сайтів, на які дано гіперпосилання.

Контакт: uargumentum@gmail.com